

Česká státnost? Kritické poznámky [1998]

Národní muzeum, 27. 10. 98

LN: „Mýty a skutečnost“ novinářský žargon, relikty pozitivismu

Bourání mýtů je však dost kritické? (cit. Masaryk)

Na čem se pozná kritičnost? Když bolí! Nebudu mluvit o „okolnostech“.

Jakým právem se hlásíme k odkazu 1. republiky? a jakým právem zase naopak kritizujeme „Fehlkonstruktion“?

Problém kritičnosti v tom je naše „krize“

Masarykův původní plán: Nová Evropa (přinejmenším střední konfederace) zbyla jen republika a

Meze demokratičnosti 1. republiky občané „druhého řádu“ (Němci, Maďaři, čeští „rakušané“, katolíci, brzo dělníci-prolet. , také Slováci nový stát je nespojoval, už název)

Smutné konce: Mnichov, Slovensko, Podkarp. Rus (Polsko!), Protektorát po válce nebnovena demokracie ani v starších mezích, natož ..., konečně rozdělení státu

Žijeme ve státě, který nemá ideu a jako národ (i společnost) jsme v povážlivém úpadku

Evropská perspektiva konec české státnosti trvá již dlouho, potřebujeme myšlenkovou, kulturní, duchovní identitu a tak se ne pouze konformovat

Česká otázka dnes?

[Citáty z Masaryka:]

22 Bojovat pro pravdu znamená pro pravdu pracovat, pracovat duchem, pracovat pravdou. Protože však proti sobě nestojí pravda a nepravda, ale lidé pravdy hledající, často a často pravdy neslyšíme, neučíme se jí a nemilujeme, ale potlačujeme toho, kdo pravdu drží. I to se stává, že v nedočkavosti a netrpělivosti pravdě dopomoci chceme nepravdou, neučíme pravdě, ale ve jménu pravdy činíme násilí.

Tak stalo se též u nás.

Odpůrcové Husovi užili násilí, násilí jejich / zplodilo násilí vyznavačů Husových. Nebylo by spravedlivé toho neuznávat, nebylo by prospěšné toho nepoznat.

23

A právě tak v době nynějšího obrození lze očekávat mezi námi antagonism z týchž příčin.

24

... V tom není zlo, že se pro pravdu rozestupujeme na různé tábory, ale je v tom, že tábory si osobují samospasitelnost pravdy absolutní a že ve jménu té pravdy sahají k meči, usilujíce o jednotu mechanickou, na místě jednoty v duchu a pravdě.

28

Bílá Hora byla jen zpečetěním úpadku dřívějšího a starého, protireformační Vídeň za obětí tří set žoldáků zmocnila se celých Čech a tím bezmála celého světa. Na

Bílé Hoře doražen byl náš úpadek mravní, následující hromadná protireformace byla trest za zpronevěru na díle reformačním.

Nepadli jsme pro své ideály reformní, ale padli jsme proto, že jsme se jich nedrželi a jich se vzdávali.

7.

Nejvíce zpronevěřili jsme se reformaci, že jsme následovali násilnického příkladu svých odpůrců; že se naši předkové bránili, je správné, ale dopouštěli se o své újmě násilí proti odpůrcům svým, také chtěli reformaci provést násilím.

29.

... Vskutku na Bílé Hoře poraženi byli čeští pánové, tato revoluce byla skutkem šlechty lid trpěti musil za mravní a politickou rozervanost svých utlačovatelů.

47

Nezbývá než přesná *kritika*, umožňující nám srovnání cizího a vlastního, kritika podmiňující organické osvobození všeho toho, co není v odporu s naší českou ideou. To je ovšem úkol nesnadný a bude vždy těžší tou měrou, kterou rosteme a rostou národové jiní proto celost českého ducha dnes jen hlubším a kritickým vzděláním filosofickým je možná, národní vědomí musí být vědomím, uvědoměním skutečným.

Kdo se běře touto cestou, nepropadne také upřílišenému *historismu*, nekritickému historickému empirismu. Nesmíme, nemůžeme zavrhnout své historie, své minulosti naopak musíme ji poznávat pořád lépe a lépe. A jak přítomnost nám podává naše i cizí a jak jen kritický znatel dovede si vybrat, co svědčí jeho duchu, tak i minulost podává nám naše i cizí v neladné směsi, z níž právě tak kriticky musíme vybírat, co je nám pravého a právě našeho. Naše navázání na minulost, náš návrat k ideám reformačním nemá být návratem slepým; i své přijímáme, držíme a hájíme proto, že je to správné a dobré, správné a dobré nám všem.

54

Kdo věc jen trochu si promyslí, pozná, že konce konců naše česká otázka je otázkou náboženskou. ...

I staneme pak před úkolem druhým: rozhodnouti se v otázce náboženské vůbec. To opět a opět znamená, nespravovati se pouze empirickým historismem, ale rozhodnout se filosoficky a kriticky.

Co to je „státnost“? Řekl bych, že v demokracii to je především schopnost občanů si vybrat do čela státníky a ne pouze politiky či dokonce politikáře. A ve všech společnostech, které překonaly pouze kmenovou úroveň, to je respekt k lidem, kteří dovedou stát v čele a myslet na pozítří a popozítří, tedy ke státníkům, a tím podpořit jejich úsilí a plány. Nechci předem rozhodovat, zda to je kvalita pozitivní nebo negativní. Historie svědčí o tom, že nedostatek státnosti nejčastěji vedl k nedostatku rezistence vůči dějinným trendům a zejména vůči státům a národům, které naopak se státností neměly velké potíže.